

Tělesné tresty dětí v rodině

Lenka Menšíková

Bakalářská práce
2015

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav pedagogických věd
akademický rok: 2014/2015

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Lenka Menšíková**
Osobní číslo: **H12235**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Tělesné tresty dětí v rodině**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti výchovy v rodině, odměn a trestů.
Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.
Realizace kvantitativního výzkumu formou dotazníku zaměřeného na využívání tělesných trestů.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

KOPŘIVA, Pavel. Respektovat a být respektován. Kroměříž: Spirála, 2007. ISBN 80-901873-7-4.

MATĚJČEK, Zdeněk. Po dobrém nebo po zlém? Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-486-9.

MATOUŠEK, Oldřich. Rodina jako instituce a vztahová síť. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. ISBN 80-86429-19-9.

VANIČKOVÁ, Eva. Tělesné tresty dětí: definice-popis-následky. Praha: Grada, 2004. ISBN 80-247-0814-0.

CHRÁSKA, Miroslav. Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1369-4.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Karla Hrbáčková, Ph.D.

Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

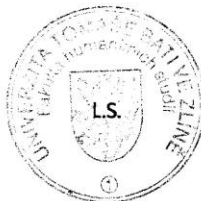
23. ledna 2015

Termín odevzdání bakalářské práce:

30. dubna 2015

Ve Zlíně dne 23. ledna 2015

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům. ¹

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 28. 4. 2015

.....
M. M. M. M. M.

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací;

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezahájí škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybnějšího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá způsoby výchovy v rodině, výchovnými prostředky, především používáním odměn a trestů. Část práce se věnuje problematice tělesných trestů, které měly své místo ve výchově už v dávné minulosti a v různých podobách v ní přetrvávají dodnes. Dále práce zjišťuje, jak jsou v současnosti tělesné tresty rodiči přijímány, hodnoceny, případně používány. Pro zjištění výzkumných cílů je zvolen kvantitativní přístup a pro získání dat použita metoda dotazování formou dotazníku.

Klíčová slova: rodina, výchova, odměny a tresty, tělesné tresty

ABSTRACT

It is Bachelor's responsibility to deal with the family upbringing and educational resources, especially the use of rewards and punishments. Part of the work is devoted to the issue of physical punishment, which had had its place in education already long time ago in past and in different forms it continues to this day. The work also investigates, how current corporal punishment is received by parents and assessed, or possibly used. A quantitative approach is selected to determine goals and to obtain data used questioning methods by using a questionnaire.

Keywords: family, education, rewards and punishments, physical punishments

PODĚKOVÁNÍ

Ráda bych poděkovala vedoucí této bakalářské práce paní Mgr. Karle Hrbáčkové, Ph.D. za ochotu, vstřícnost a hlavně za metodickou pomoc, kterou mi poskytla při zpracování této práce.

Poděkování patří také všem dotázaným, kteří byli ochotni vyplnit dotazník.

Největší poděkování patří mé rodině za podporu a trpělivost, kterou mi při studiu a psaní bakalářské práce projevovali.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 RODINA	11
1.1. KOMUNIKACE V RODINĚ.....	12
2 VÝCHOVA	13
2.1. RODINNÁ VÝCHOVA.....	14
2.2. VÝCHOVNÉ ZPŮSOBY (STYLY).....	15
2.3. PROSTŘEDKY VÝCHOVY.....	16
3 TĚLESNÉ TRESTY	18
3.1. HISTORIE TĚLESNÝCH TRESTŮ A POSTAVENÍ DÍTĚTE VE SPOLEČNOSTI.....	19
3.2. DRUHY TĚLESNÝCH TRESTŮ.....	20
3.3. DŮVODY POUŽÍVÁNÍ TĚLESNÝCH TRESTŮ.....	20
II PRAKTICKÁ ČÁST	22
4 METODOLOGIE VÝZKUMU	23
4.1 VÝZKUMNÉ CÍLE.....	23
4.2 POJETÍ VÝZKUMU.....	24
4.3 TECHNIKA VÝZKUMU.....	24
4.4 VÝZKUMNÝ SOUBOR.....	24
4.5 ZPŮSOB ZPRACOVÁNÍ DAT.....	27
5 INTERPRETACE VÝSLEDKŮ VÝZKUMU	28
5.1 SHRnutí INTERPRETACE VÝSLEDKŮ VÝZKUMU.....	39
ZÁVĚR	41
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	43
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	44
SEZNAM OBRÁZKŮ	45
SEZNAM TABULEK	46
SEZNAM PŘÍLOH	47

ÚVOD

Problematika tělesných trestů používaných ve výchově dětí, je dost závažným tématem, o kterém se v současné době hodně diskutuje. Na jedné straně stojí lidé, jejichž názorem je, že se ve výchově dá využít jiných, efektivnějších výchovných prostředků, než jakým je právě tělesný trest a nikdy by tímto způsobem své dítě nepotrestali.

Víme však, že na druhé straně, se v naší společnosti najdou zastánci názoru, že ne každý pohlevek má pro dítě celoživotní následky a jeho použití ve výchově má své opodstatnění. Ve většině případů si tím tak chtějí upevnit svou autoritu, která měla v minulosti ve výchově své pevné místo, zároveň s velkou poslušností a respektem dětí vůči rodičům. V případě neuposlechnutí následovaly, ve většině případů, kruté sankce.

Současná rodina může nabývat různých podob. Často je ovlivněna vnějšími vlivy společnosti, které mají velký dopad na její funkčnost. Přílišná zaměstnanost, nedostatek času, stres, rozpad rodiny, to vše může vést k nezvládnutí situace, ve které ventilujeme své emoce, pod jejichž vlivem se často dopouštíme toho, čeho později můžeme litovat. Tím může být právě i použití tělesného trestu.

Formy tělesného trestání mohou být různé. Od těch lehčích, společností tolerovaných, jako je plácnutí po zadku, až po hrubé násilí, které je zakázané a postihované zákonem.

Fyzické trestání je neefektivní. Často má negativní následky, nejen fyzické, ale i psychické. Navíc hrozí to, že děti, které se s tímto způsobem výchovy setkaly, budou pravděpodobně tuhle výchovnou metodu používat v budoucnosti, při výchově svých dětí.

V bakalářské práci převážně čerpáme z díla autorky MUDr. Evy Vaníčkové CSc., která se zaměřuje na problematiku tělesných trestů dětí a je uznávanou autoritou mezi evropskými odborníky v oblasti problematiky týkající se týrání a zneužívání dětí.

Cílem práce je zjistit, jaké formy odměn a trestů rodiče ve výchově svých dětí používají nejčastěji a jaké jsou příčiny jejich využití. Dále chceme zjistit, jakou formu tělesného trestu rodiče používají ve výchově a jaká je míra jeho využití. Na závěr nás zajímá, jaký je postoj rodičů k užívání tělesných trestů a jejich názor na problematiku zákazu těchto trestů.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 RODINA

Rodinu můžeme chápat jako skupinu lidí, která má něco společného. Mohou mít společnou minulost, současnost i budoucnost. Jsou propojeni vzájemnými vztahy mezi sebou. Rodina je základní jednotkou lidské společnosti a vytváří její celkový charakter. Je to pro dítě první výchovné prostředí, které svým působením dítě formuje a utváří. Měla by svým členům poskytovat zázemí a pocit bezpečí. Je také důležitá pro přejímání rodinných tradic.

„Rodina odedávna a především existuje proto, aby lidé mohli náležitě pečovat o své děti. Kromě toho, že je rodina biologicky významná pro udržení lidstva, je také základní jednotkou každé lidské společnosti.“(Matoušek, 2003, str. 9)

„Každá rodina má svou vlastní vůni a každá v nějaké míře respektuje obecně závazná pravidla fungování společnosti. Rodina je unikátní a nenahraditelnou institucí proto, že nejlepším možným způsobem spojuje specifické a univerzální. Bez osobního, vysoce angažovaného zaujetí rodičů na osudu dětí by se děti vychovat nedaly.“(Matoušek, 2003, str. 9)

„Rodina jako základní sociální jednotka, ve které žije většina občanů a ve které jedinec nachází uspokojení svých základních potřeb, která mu poskytuje místo pro trávení volných chvil i prostor pro osobní štěstí, se tradičně podílela na výchově mládež i dospělých.“(Jůva, 1997, str. 99)

Současná rodina může mít různou podobu. Často je ovlivněna vnějšími vlivy společnosti, které mají negativní dopad na její funkčnost. Rodina současné doby se vyznačuje nestabilitou pevného svazku. Legalizace manželského svazku už není podmínkou pro rodinný život. Mezi další problémy dozajista patří i to, že rodiče tráví více času v zaměstnání. Důsledkem je vyčerpanost, málo času na odpočinek a na chvíle strávené společně s dětmi. Ubývá chvil, kdy se rodina schází pohromadě za účelem sdělit si své zážitky, radosti i starosti.

Přílišná zaměstnanost, nedostatek času, stres, rozpad rodiny, to vše může vést k nezvládnutí situace, ve které ventilujeme své emoce, pod jejichž vlivem se často dopouštíme toho, čeho později můžeme litovat.

1.1. Komunikace v rodině

Pro mnoho rodin je komunikace mezi rodiči a dětmi velmi důležitá. Pomocí ní si tak mohou sdělit důležité informace, prosby, přání a své prožitky. Dává příležitost k vysvětlení, objasnění věci a nedorozumění, která vede k lepšímu vzájemnému pochopení jeden druhého. V řadě rodin však neumí spolu navzájem komunikovat. Vytváří se tak rodinná tabu, které vede k nedůvěře. Děti pak nevědí, komu se svěřit, protože právě rodiče, kteří by tu pro své děti měli být, nevědí, jak s nimi mluvit o tom, co potřebují.

Při komunikaci dochází nejen k **sdělování** informací, ale také k jejich **přijímání**. Sdělujeme nejčastěji pomocí slov nebo gest, jejichž prostřednictvím vyjadřujeme své pocity, myšlenky, potřeby. „Komunikace odráží vztahy mezi lidmi a může je zároveň také nějak ovlivňovat.“ (Vágnerová, 2004, str. 297)

Komunikace má mnoho forem. Nejčastěji se dělí na verbální a neverbální.

Verbální komunikace je nejvýznamnější formou mezilidské komunikace. Je zprostředkována pomocí mluveného a psaného slova. Nezbytným předpokladem je však znalost určitého jazykového systému a jeho pravidel. Důležité je, aby posluchač chápal význam a obsah sdělení.

Prostřednictvím neverbální komunikace předáváme sdělení beze slov. Můžeme to vyjádřit určitým gestem, výrazem obličeje, pohledem, určitým postojem, dotekem nebo tónem řeči. Někdo doplňuje řeč mimikou očí a obličejových svalů, jiný se do ní zapojuje různými pohyby celého těla.

Jak už zde bylo zmiňováno, je komunikace mezi členy rodiny hodně důležitá. Znamená radost, prožitek společně stráveného času a větší poznání jeden druhého. Je to chvíle a příležitost k vysvětlení a objasnění věci a nedorozumění. Je smutné, že v mnoha rodinách, její členové spolu mluví jen minimálně. Vzájemnou komunikaci ve většině případů nahrazují multimediálními prostředky, které ve značné míře ovlivňují osobnost dítěte spíše negativním způsobem.

2 VÝCHOVA

Výchova by měla být jednou z nejdůležitějších priorit rodiny. Je to velmi zodpovědná funkce naučit dítě k správným návykům nejen hygienickým, ale především morálním, aby vědělo, co se kdy sluší a patří. Pokud toho rodiče ve výchově chtějí dosáhnout, musí být v první řadě svému dítěti nebo dětem vzorným příkladem.

„Výchova jako **záměrné** působení vychovatele na vychovávaného předpokládá, že vychovatel má vědomě na zřeteli určitý **výchovný cíl** (nový vývojový stav), k němuž chce vychovávaného dovést, a že k tomu po úvaze užívá postupů – **výchovných prostředků**, které pokládá za nejvhodnější (odměny a tresty různého druhu, poučení, vysvětlení, předvedení na určitém vzoru.“ (Langmeier, Krejčířová, 2006, str. 262)

„Výchova je věcí jednostranného působení dospělého na dítě. Že jde o vztah jednoho, kdo dává, a druhého, kdo přijímá, jednoho, kdo radí, a druhého, kdo se učí, nebo dokonce jednoho, kdo poroučí, a druhého, kdo poslouchá.“ (Matějček, 2000, str. 19)

Záměrná výchova je důležitá k tomu, aby si dítě osvojilo určité dovednosti, vědomosti a návyky přiměřené jeho věku. Na dítě však působí i podněty vnějšího okolí. Zejména je to způsob soužití všech členů rodiny. Rodiče působí na dítě, dítě na rodiče, rodiče působí na sebe navzájem. Bezděčná výchova je taková, kdy jeden člověk svým chováním ovlivňuje druhého.

Dle Matějčka (2000, str. 19) výchova není jen o vztahu, kde na jedné straně působí ten, který aktivně vychovává toho, jenž na druhé straně pasivně přijímá výchovné podněty určené k jeho utvoření a přetvoření.

„Ve skutečnosti je výchovný vztah oboustranný, vzájemný. Dítě je svým prostředím nejen ovlivňováno a formováno, ale samo do svého prostředí aktivně zasahuje a svým způsobem si je utváří a přetváří. Je vychováváno a samo „vychovává.“ (Matějček, 2000, str. 19 – 20)

Důležitou součástí výchovy by mělo být stanovení hranic. Pro děti je velmi přínosné, když mají ve výchově určité hranice. Děti, které je nemají, mívají problém se sebeovládáním, chybí jim disciplína a odpovědnost. Mnoho rodičů si je vědomo, že je nutné vytýčit určité hranice, které musí děti respektovat, ale už málo z nich to opravdu dodržuje.

2.1. Rodinná výchova

Jak již bylo řečeno, je rodina pro dítě prvním výchovným prostředím, se kterým se setkává. Tím jak rodina žije, jakou má podobu, jaké jsou v ní vzájemné vztahy, to vše ovlivňuje budoucí vývoj dítěte. Výchova v rodině zahrnuje množství nejrůznějších interakcí mezi rodiči a dětmi, výchovných situací, prostředků a postupů. Láska, projevy porozumění a bezpodmínečného přijetí dítěte, stejně jako hranice, které dospělý nabízí a poskytuje, jsou pro vývoj dítěte nesmírně důležité.

„Významným prostředkem rodinné výchovy je sám obsah rodinného života, tj. společné zájmy, které rodina sleduje, společná účast na činnostech vědecké, kulturní, pracovní i sportovní povahy. Rodina má možnost poskytovat svým členům, zvláště pak dětem, mnoho zajímavých zkušeností a zážitků ze všech oblastí našeho života, přirozenou cestou rozvíjet postoje k problémům filozofickým i politickým, sociálním i kulturním, orientovat zájmy, stimulovat potřeby i citlivě usměřňovat chování odpovídající demokratickému způsobu života, demokratickým normám morálním, politickým i právním.“ (Jůva, 1997, str. 100)

Výchova dítěte je náročným procesem. Rodiče často přemýšlí nad jejími způsoby a snaží se vychovávat své děti co nejlépe. Ale ne ve všech případech tomu tak je. To jakou podobu rodinná výchova nabývá, závisí i na kulturních a sociálních podmínkách, které ovlivňují způsob chování rodičů. Ty však mnohdy mají pro rodinu spíše negativní dopad.

„Mnozí rodiče, kteří zanedbávají své dítě, tak činí proto, že jsou zcela zaujati svou vlastní kariérou, vědeckou činností či jinými zájmy. V současnosti velmi často pozorujeme i rodiče, kteří jsou zcela pohlceni podnikatelskou činností, která jim už nedovoluje věnovat čas či zájem vlastním dětem. Tito rodiče často zdůvodňují své chování i zájmem dětí, ve skutečnosti však je dítě v podobné rodině zcela opomíjeno především citově.“ (Vaničková, 1995, str. 23)

Na děti velmi působí to, jak rodina žije, jaké má pravidla, řád. To zda jsou v rodině stálé a trvalé vztahy, vytváří v dětech pocit životní jistoty, kterou si mohou přenést do svých budoucích vztahů nebo do své budoucí rodiny.

2.2. Výchovné způsoby (styly)

Způsob či styl výchovy vyjadřuje vzájemnou interakci a komunikaci dospělého s dítětem. Rozlišuje několik forem výchovného působení při využívání výchovných prostředků a postupů. Výchovný způsob je součástí životního stylu rodiny.

„Způsob výchovy zahrnuje především dva vzájemně spjaté aspekty: **kvalitu emočního vztahu k dítěti a formu výchovného řízení**. Emoční vztah k dítěti a výchovné řízení ovlivňují např. volbu a způsob užití výchovných prostředků (včetně odměn a trestů), ale také působí na prožívání i chování dítěte, které zase ovlivňuje prožívání a chování dospělého.“ (Mertin, Gillernová, 2010, str. 184)

Podle Jana Čápa, který se u nás touto problematikou dlouhodobě zabýval, rozlišujeme tyto typy způsobu výchovy:

Kladný emoční vztah k dítěti

Společné činnosti probíhají v dobré náladě a pohodě. Rodiče si s dítětem povídají o tom, co prožilo, jaké radosti i strasti jej potkaly. Rodiče projevují porozumění a jsou ochotni pomoci v případě obtíží.

Záporný emoční vztah k dítěti

Rodiče s dítětem realizují jen minimum společných činností, které však často vyvolávají konflikty mezi nimi. Rodiče při tomto způsobu výchovy dítěti vyčítají to, co pro něj učinili a obětovali. Dítěti jsou také zdůrazněny jeho chyby a nedostatky, přistupuje se k výhrůzkám a trestům. Dítě je pochváleno jen výjimečně.

Silné výchovné řízení

Dítě je přehnaně kontrolováno. Rodiče přísně trestají a dítě trpí strachem z toho, že bude potrestáno. Rodiče za dítě rozhodují, nedbají na jeho názory a přání. Nutí dítě k maximálnímu výkonu ve škole nebo v zájmové činnosti bez dopřání zábavy nebo odpočinku.

Slabé výchovné řízení

Rodiče na dítě nekladou skoro žádné požadavky, a to jak v jeho chování, při plnění školních povinností, nebo při plnění domácích prací. Dítěti je vše dopřáno, je zahrnuto dárky a penězi. V případě školního neúspěchu dítěte, schvalují rodiče vinu na učitele.

Rozporné výchovné řízení

Jsou zde znaky silného i slabého řízení. Při této výchově dochází k rozporu mezi otcem a matkou. Jeden je velmi přísný, druhý povolný. Může zde docházet k rozporu v řízení jednoho z rodičů. Dlouhou dobu si dítěte nevšímá, ponechává mu volnost, teprve při stížnosti na něj, začne vyhrožovat nebo trestat.

Střední výchovné řízení

Dítě má v rodině své úkoly a povinnosti, požadavky jsou na něj kladeny přiměřeně a jsou taktně kontrolovány. Nevyskytují se zde projevy silného, slabého ani rozporného řízení. (Čáp, 1996, str. 243-246)

2. 3. Prostředky výchovy

Můžeme se setkat s mnoha prostředky výchovy, k nejdůležitějším patří **odměny a tresty**. Každý vychovávající, který dobře zná své dítě, ví, čím jej nejlépe odmění nebo naopak potrestá. Odměnou pro dítě může být pochvala, ocenění, pomazlení, společně strávený čas. Potrestáno může být například zakázáním oblíbených činností nebo tím, čeho se nejvíce bojí.

„Analogicky se můžeme ptát, co je to odměna. Opět ne to, co jsme si jako odměnu vymysleli, ale co dítě jako odměnu přijímá. Onen příjemný, povznášející pocit uspokojení, který bychom si rádi co nejdéle podrželi a který bychom si rádi znovu zopakovali.“ (Matějček, 2000, str. 26)

Cílem výchovy je vychovat hodné dítě. Takové dítě, které je milé a slušné, které ví, co se sluší a patří a přizpůsobuje své chování sociální situaci. „Takové dítě lze dobře vychovat pozitivní výchovou, výchovou, ve které převažují odměny.“ (Vaničková, 2004, str. 23)

„Trest zřejmě není to, co jsme si jako trest pro dítě vymysleli, ale to, co dítě jako trest prožívá. Onen nepříjemný, tísnivý, zahanbující, ponižující pocit, kterého bychom se chtěli co nejdříve zbavit a kterému bychom se chtěli rozhodně pro příště vyhnout.“ (Matějček, 2000, str. 26)

Zakážeme-li dítěti hrát hry, sledovat televize, vykážeme-li ho do jiné místnosti, přerušíme jeho zlobení jen na určitou dobu. Tím ho však nenaučíme, jak se má správně chovat. „Trest pouze způsobí, že dítě začne být v reakci na prožívání takového trestu uzavřené, vzteklé, zarputilé, úzkostlivé nebo nejisté.“ (Vaníčková, 2004, str. 23)

K použití trestu existuje vždy nějaký důvod nebo příčina. Podle Pavla Kopřivy jich můžeme vyjmenovat hned několik:

Výchova – nejdůležitější z výchovy je pocit zodpovědnosti. Chceme, aby děti dodržovaly své povinnosti, dohody, pravidla. Znalý své hranice a meze. Preventivní výchovou chceme zabránit nežádoucímu chování.

Tradice, převzatý sociální model – vychováváme podle převzatého zvyku z vlastní rodiny nebo sociálního tlaku společnosti.

Emoce – někdy trestáme pod vlivem svých nevládnutých emocí a špatné nálady. Do výchovy ventilujeme své negativní emoce, které ve většině případů vůbec nesouvisí s chováním dítěte.

Potvrzení moci – chceme ukázat svou nadřazenost nad dítětem. Utvrdit si tím tak své postavení rodiče.

Nevědomost – neznáme nebo nechceme řešit výchovu jinými způsoby.

Časový stres, pohodlnost – použít trest je rychlejší než dlouhé vysvětlování, které by stálo mnoho námahy.

Osobní problémy – odreagováváme zde své vlastní problémy s partnerem, pracovní nebo finanční problémy. Mnohdy jsme unavení a podráždění. Ve většině případů bývá chyba i v nesprávné komunikaci mezi sebou. (Kopřiva a spol., 2007, str. 122 – 123)

V používání odměn a trestů by měly existovat určitá důslednost, nemůžeme dítě za něco pochválit a podruhé ho, za totéž potrestat. Odměny a tresty by měly být pro dítě srozumitelné a přiměřené jeho věku.

3 TĚLESNÉ TRESTY

Tělesný trest představuje nebezpečí pro budoucí vývoj dítěte. Nejen v tom, že učí dítě k tomu, že násilí je součástí výchovy, ale často má negativní dopad na jeho psychiku. Tento dopad je většinou oboustranný. Působí nejen na toho, kdo je potrestaný, ale také ve většině případů na toho, kdo trestá. Rodiče, kteří užívají tento výchovný styl, dávají tímto dítěti najevo svou sílu a převahu. Většinou rodič použije svoji moc bez varování a dítě mnohdy ani neví, proč je takto trestáno.

„Tělesný trest je úmyslné či záměrné způsobení bolesti atakem na tělo pro kázeňský přestupek.“ (Vaníčková, 2004, str. 31)

„Tělesný trest, zejména silný trest udělovaný často v prudkém afektu, může vyústit ve skutečné týrání dítěte a může mu způsobit újmu na zdraví. Proto jsou tělesné tresty ve škole, a v některých zemích i v rodinách, zcela zakazovány.“ (Langmeier, Krejčířová, 2006, str. 266)

V České Republice jsou tělesné tresty považovány za adekvátní výchovný prostředek. Stejně je tomu i v některých evropských, asijských a afrických státech. Ve skandinávských zemích, v Rakousku a v Německu byly tyto tresty formálně zakázány. (Lovasová, Schmidová, 2006, str. 6)

„Tělesný trest představuje riziko pro bezpečný vývoj osobnosti dítěte. Tělesný trest či tělesné týrání může být nadměrné stresující a zatěžující situace. Může se jednat v tomto případě obecně o opakované, bolestivé, předpověditelné trauma.“ (Lovasová, Schmidová, 2006, str. 12)

Následkem tělesných trestů může být posttraumatická stresová porucha, která se může projevit až za určité časové období od události. Vyskytuje se v podobě děsivých snů, kde dítě znovu prožívá tuto nepříjemnou situaci. Takové dítě je často neklidné, nesoustředěné, úlekově reaguje na náhlý podnět a má problémy s usínáním. (Lovasová, Schmidová, 2006, str. 12)

Tělesný trest je často rodiči používán, aniž by dostatečně znali a chápali své dítě a konkrétní situaci. Mnohdy nerespektují věkovou přiměřenost nebo zvláštní vývoj dítěte. S přibývajícím věkem dítěte, ztrácí tělesný trest účinek a pozbývá smysl. Na emocionální stránce dítěte zanechává stopy a často vede k agresi dítěte, kterou si přenáší do budoucích vztahů.

3. 1. Historie tělesných trestů a postavení dítěte ve společnosti

Tělesné tresty byly vždy součástí lidské společnosti. Už v době patriarchální společnosti, ze které se zachovaly různé kresby, představují otce v podobě trestajícího rodiče.

Tělesné tresty, často velmi kruté, nebyly ve výchově považovány za něco neoprávněného. „Patria Potestas ve starém Římě znamenala, že otec může s dítětem nakládat, jak se mu zlíbí.“ (Vaničková, 2004, str. 13)

Zhruba od 15. století nastává změna v pohledu na dítě ve společnosti. Rodiče si více všímají svých dětí. Objevuje se fenomén mazlení s dítětem.

V roce 1763, v době osvícenství, zavedla Marie Terezie povinnou školní docházku, čímž také výrazně ovlivnila společenské postavení dítěte.

O používání tělesných trestů se dozvídáme z různých historických kronik nebo románů. Ty byly praktikovány ve formě několikahodinového klečení, používáním sukovice nebo rákosky.

Jan Amos Komenský, učitel národů, ve svém díle Didaktika Magna vyslovil myšlenku, aby se ve výchově upustilo od všech násilných hodnot a více se respektoval přirozený vývoj dítěte.

Zlomovým rokem v oblasti tělesných trestů, nejenom u dětí, byl letopočet 1867, kdy byla společensky i kulturně odmítnuta akceptace tělesného trýznění lidí.

Až do 1. poloviny 20. století byla rodina místem, kde přetrvávala vysoká autorita rodičů a tím i velká poslušnost dětí vůči nim. Byla však i místem krutých sankcí v případě neuposlechnutí. (Vaničková, 2004, str. 13 – 17)

„Teprve po druhé světové válce se naše společnost více orientuje na demokratizaci rodiny a na ochranu práv dětí. Jsou schváleny hlavní dokumenty jako Deklarace práv dítěte (přijata Spojenými národy v roce 1959) a Úmluva o právech dětí (přijata OSN v roce 1989).“ (Lovasová, Schmidová, 2006, str. 6)

Fyzický neboli tělesný trest byl vždy součástí výchovy. V minulosti nabýval krutých forem a převládal nad ostatními způsoby výchovy. Postupně prošel změnami a v současnosti se dá říci, že se většinou vyskytuje jen v mírných formách nebo se od něj upouští úplně.

3. 2. Druhy tělesných trestů

Tělesný trest může nabývat různých podob, nejčastější jsou to: facka, pohlavek, výprask rukou, políček, výprask na holou, výprask předmětem (u nás je to především vařečka), třesení, ždercha do zad, kopanec, štipání, tahaní za vlasy, kroucení ušním boltcem. Mezi tělesné tresty řadíme také klečení po delší dobu, kliky a dřepy nebo stoj na hanbě v předpažení. (Vaníčková, 2004, str. 31)

Za nejčastější tělesný trest, který je projevem síly, je považována facka. Ta sebou přináší riziko, že trestající neodhadne správně sílu v ruce a ani místo úderu, poněvadž dítě, ve strachu z trestu mezi tím změní svou polohu a rána může dopadnout na velmi citlivé místo. Tím způsobí více bolesti, ale také poškození. (Vaníčková, 2004, str. 32)

Nejčastějším místem, pro vykonání trestu, jsou hýždě. Tato část těla je dobře přístupná a tvořená z velké části svalem, takže rána je bolestivá, ale nebezpečná. Jediným úskalím, v případě vykonání tohoto trestu, může být zasažení ledvin. Dalším místem jsou záda a ramena. Při použití těchto míst, hrozí nebezpečí poškození páteře nebo ledvin.

Mezi nebezpečná místa patří i hlava. Někdy i obyčejná facka může způsobit poškození sluchu, které se projeví až za nějakou dobu. (Lovasová, Schmidová, 2006, str. 8)

Tělesný trest nezanechává stopy jen na těle dítěte, ale také na jeho duši. Dítě je zaskočeno reakcí rodiče. Nechápe, proč je takto potrestáno někým, koho má rádo.

3. 3. Důvody používání tělesných trestů

Důvodů, proč používat ve výchově tělesný trest, může být hned několik. Rodiče k tomu může vést to, že si tento výchovný prostředek přenesli ze své původní rodiny nebo mohou tento trest považovat za nejrychlejší a nejúčinnější formu výchovy. Důležitou roli hrají také osobní a emoční problémy, které dospělí mnohdy promítají do výchovy svých dětí.

„Rodiče nejčastěji vedou k nadměrnému tělesnému trestání jejich vlastní emoční problémy a nestabilita (vyčerpanost, konflikty v manželství, v práci apod., které ventilují prostřednictvím fyzického násilí a chování dítěte je využito jako záminka.“ (Lovasová, Schmidová, 2006, str. 9)

Jan-Uwe Rogge uvádí tyto odůvodnění, která jsou příčinou tělesných trestů:

Většinou jsou to životní okolnosti. Děti se často stávají projekční plochou, do níž rodiče promítají své problémy nebo různá selhání.

Rodiče do svých dětí často vkládají velká očekávání, jež děti mnohdy nesplňují. Děti jsou za to trestány, což vede k snižování jejich sebedůvěry, jejímž důsledkem je strach ze selhání a odnětí lásky.

Tělesný trest se často stává zvykem, zvláště tehdy, má-li alespoň krátkodobý úspěch.

V některých případech jsou rodiče přesvědčeni, že si dítě o svůj „výprask“ samo říká. (Rogge, 2000, str. 114-115)

„I když pohlavky nemusí mít dlouhodobé následky nebo nezpůsobí tělesné, resp. duševní škody, v žádném případě se nedají ospravedlnit jako pedagogický prostředek.“ (Rogge, str. 115)

Rodiče používají tělesný trest většinou z toho důvodu, protože jsou přesvědčeni, že tímto způsobem své dítě vychovávají. Vychází z předpokladu, že se dítě, při vzpomínce na bolest, vyhne takovému chování, které je příčinou tělesného potrestání.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 METODOLOGIE VÝZKUMU

Ve výzkumu jsme si zvolili téma odměn a trestů ve výchově dětí. Zejména jsme se zaměřili na téma tělesných trestů, o kterém se v současné době hodně diskutuje, nejen mezi odborníky, ale také mezi širokou veřejností.

Konkrétně nás zajímalo, jaké formy tělesných trestů rodiče ve výchově svých dětí používají nejčastěji a jaká je míra jejich využití.

Cílem výzkumu je zjištění, jaké formy odměn a trestů rodiče ve výchově svých dětí používají nejčastěji a jaké jsou příčiny jejich využití. Dále chceme zjistit, jakou formu tělesného trestu rodiče používají a jaká je míra jeho využití. V neposlední řadě nás zajímá, do jaké míry byly uplatňovány tělesné tresty v původní rodině, jaký je názor rodičů na používání tělesných trestů a na to, že by měly být tělesné tresty úplně zakázány. Na závěr chceme zjistit, jaký je rozdíl v míře používání tělesných trestů u žen a u mužů a jaký je rozdíl v míře používání tělesných trestů u obyvatel žijících ve městě a u obyvatel žijících na vesnici.

4.1 Výzkumné cíle

1. Jaká je míra plnění zadaných úkolů?
2. Jaké jsou nejčastější příčiny a formy používání odměn ve výchově dětí?
3. Jaké jsou nejčastější příčiny a formy používání trestů ve výchově dětí?
4. Jaká je nejčastější forma tělesného trestu a jaká je míra jejího využití?
5. Jak rodiče vnímají oprávněnost použití tělesného trestu?
6. Do jaké míry byly uplatňovány tělesné tresty v původní rodině?
7. Jaký je názor na používání tělesných trestů a jejich zákaz prostřednictvím legislativy?
8. Jaký je rozdíl v používání tělesných trestů u žen a u mužů?

H1: Předpokládáme, že existují rozdíly v používání tělesných trestů u žen a u mužů.

9. Je rozdíl v používání tělesných trestů mezi rodiči žijících ve městě a na vesnici?

H2: Předpokládáme, že existují rozdíly v používání tělesných trestů u rodičů žijících ve městě a na vesnici.

4.2 Pojetí výzkumu

Cílem výzkumu je zjistit, jaké formy odměn a trestů nejčastěji rodiče při výchově svých dětí používají a jaké jsou příčiny jejich používání. Následně chceme zjistit, jakou formu tělesného trestu rodiče při výchově používají a do jaké míře ho využívají. Na základě této otázky je možno zjistit, zda je rozdíl v používání tělesných trestů u žen a u mužů, taktéž jaký je rozdíl v používání tělesných trestů u obyvatel žijících ve městě a u obyvatel žijících na vesnici. Na závěr se snažíme zjistit, do jaké míry byly uplatňovány tělesné tresty v původní rodině, zda rodiče s užíváním tělesných trestů spíše souhlasí či jsou proti těmto formám trestu a jaký je jejich názor na jejich úplné zakázání. K získání informací využíváme kvantitativní pojetí výzkumu.

4.3 Technika výzkumu

Pro svůj výzkum jsme si jako techniku sběru dat vybrali dotazník. Prostřednictvím dotazníku jsme chtěli zjistit, jaké formy tělesného trestu rodiče používají nejčastěji a jaká je míra jeho využití. Při konstrukci otázek jsme vycházeli z knihy *Tělesné tresty dětí* (Vaníčková, 2004), kde je popsána Epidemiologické studie z roku 1994 a 2003, která se zabývala otázkou tělesných trestů.

Dotazník byl vytvořen ze 14 – ti otázek, na které respondenti měli vždy odpovědět výběrem jedné odpovědi.

První tři položky v dotazníku jsou analytické, zjišťují pohlaví, bydliště a vzdělání. Tři otázky jsou polouzavřené, kdy je respondentům nabídnuta ještě jiná odpověď. Dvě položky jsou škálové, rodiče mají možnost vybírat určitý stupeň v rozmezí 1 – 5, kde stupeň 1 znamená nikdy a 5 znamená velmi často. Zbývající otázky jsou uzavřené.

4.4 Výzkumný soubor

Výzkumný soubor tvoří rodiče žijící ve Zlínském kraji a vychovávají dítě nebo děti ve věku od 3 – 15 let. Věkové rozhraní rodičů není stanoveno. Důvodem výběru této cílové skupiny je to, že se na tyto děti dá nejlépe výchovně zapůsobit.

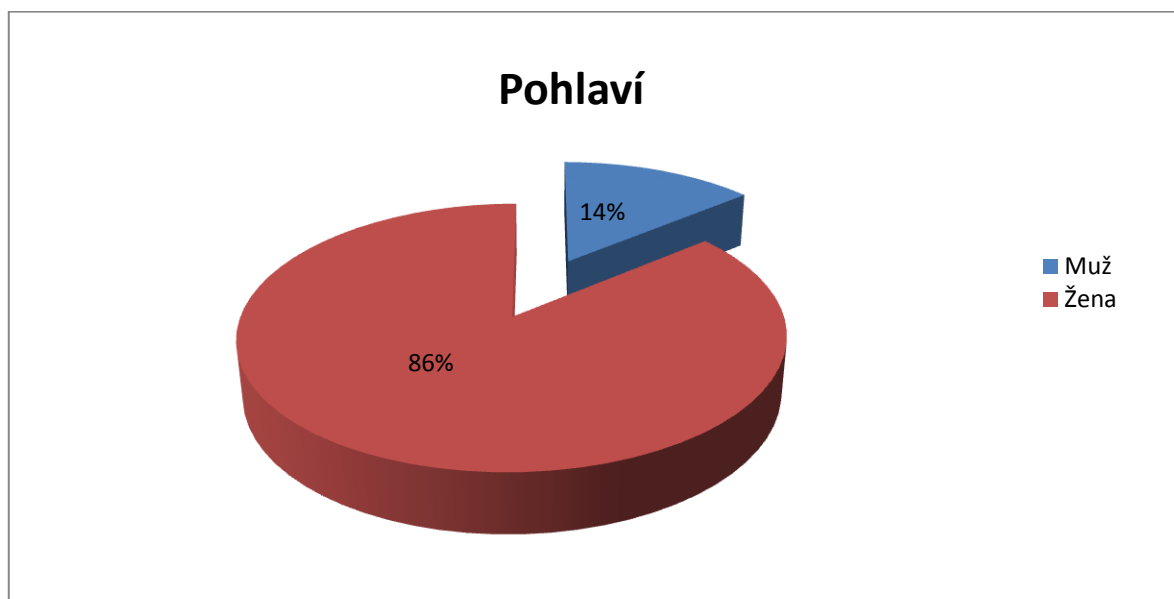
Základní soubor tvoří rodiče vychovávající děti ve věku od 3 – 15 let. Věkový předpoklad rodičů, kteří vychovávají dítě nebo děti v této věkové skupině, je mezi 30 – 55 lety. Podle statistik žije přibližně ve Zlínském kraji 219 557 lidí v tomto věkovém rozpětí a to jak

mužů, tak žen. Děti, spadající do výběrové věkové skupiny, žije ve Zlínském kraji zhruba 67 814. (ČSU ve Zlíně, 2013)

Výběrový soubor tvoří rodiče, kteří byli převážně osloveni prostřednictvím internetových stránek, k oslovení respondentů jsem využila i papírovou formu. Dostupný výběr tvoří především rodiče z okruhu mých přátel žijících ve Zlínském kraji.

Dotazníkové šetření proběhlo v měsíci březnu 2015. V elektronické podobě jej vyplnilo 101 rodičů. V papírové podobě bylo rozdáno 25 dotazníků, vráceno 17, z toho 4 neplatné z důvodu nezodpovězení všech otázek. Papírové dotazníky byly umístěny v Mateřské škole Machová současně s prosbou o jejich vyplnění. Pro zachování anonymity byla vedle umístěna papírová krabice, kde vyplněné dotazníky mohli rodiče vhadzovat. Celkem bylo platných 114 dotazníků.

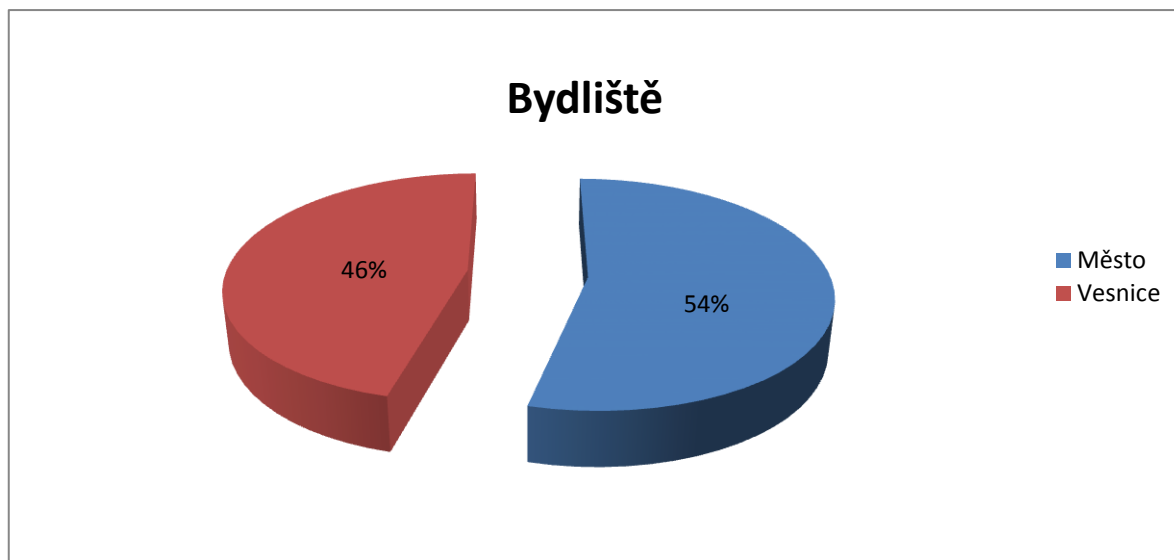
Otázka č. 1 – Jste?

Obrázek 1 – Graf č. 1 - Pohlaví

Dotazník vyplnilo 98 (86%) žen a 16 (14%) mužů. Z toho můžeme vyvodit závěr, že ženy jsou více ochotny zúčastnit se průzkumu.

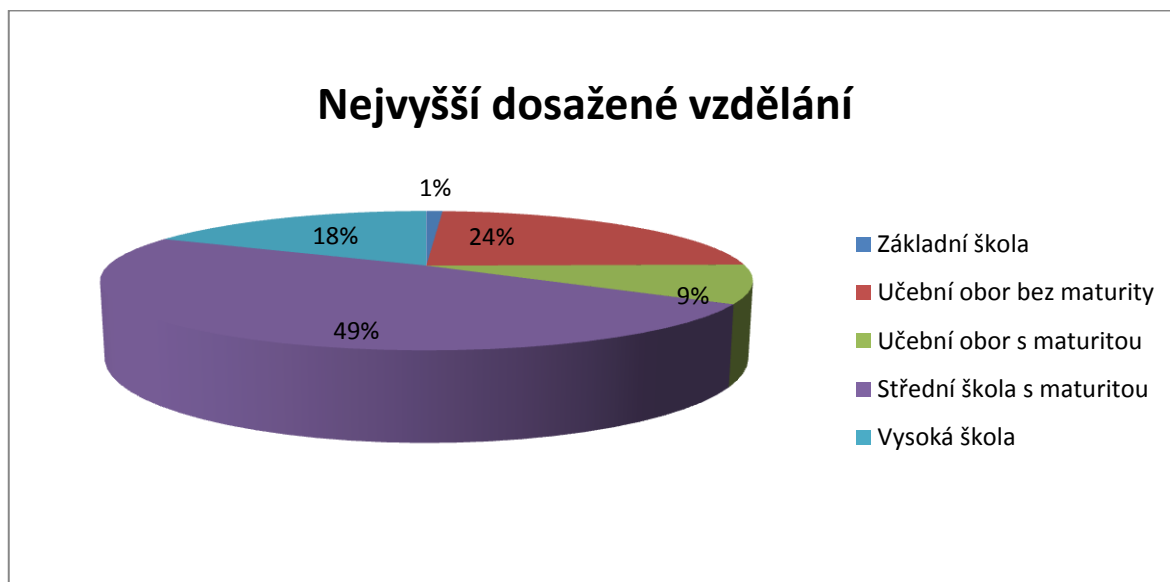
Otázka č. 2 – Bydlíte?

Obrázek 2 – Graf č. 2 - Bydliště

Z celkového počtu 114 respondentů vyplnilo dotazník 62 (54%) lidí žijících ve městě a 52 (46%) lidí žijících na vesnici.

Otázka č. 3 – Jaké je Vaše dosažené vzdělání?

Obrázek 3 – Graf č. 3 – Nejvyšší dosažené vzdělání

Nejvíce respondentů 56 (49%) vystudovalo střední školu s maturitou, 27 (24%) učební obor bez maturity, 20 (18%) vysokou školu, 10 (9%) učební obor s maturitou a jeden respondent základní školu.

4.5 Způsob zpracování dat

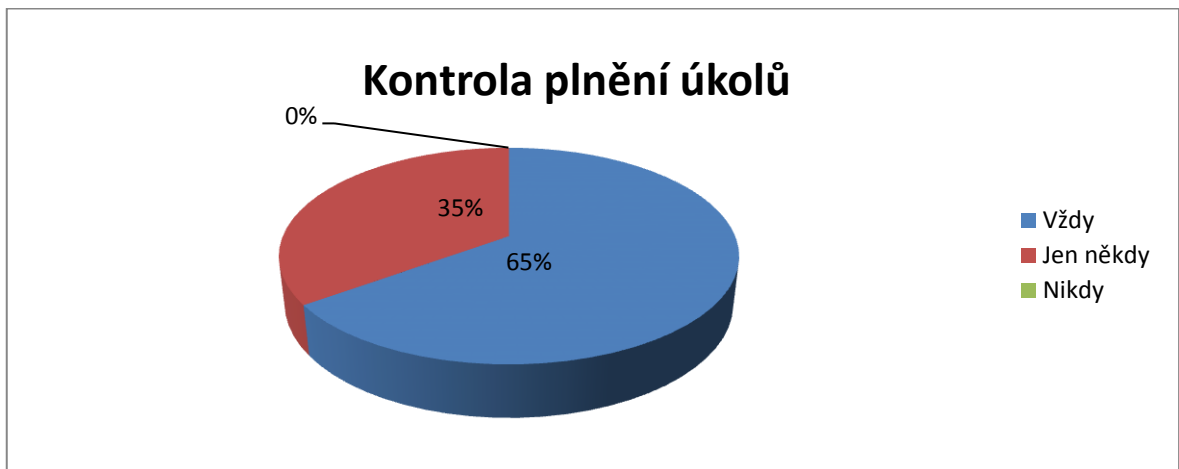
Převážnou část otázek budeme analyzovat pomocí absolutních relativních četností. Konkrétně se jedná o tyto otázky z dotazníku – 4. Zadáte-li dítěte úkol, kontrolujete jeho plnění? 5. Za co děti odměňujete nejčastěji? 6. Jaké odměny preferujete? 8. Jakou formu trestu používáte nejčastěji? 9. Jak často používáte ve výchově dítěte tělesný trest? 11. Potrestáte-li dítě tělesným trestem, litujete toho později? 12. Používali Vaši rodiče tělesné tresty ve výchově? 13. Myslíte si, že tělesné tresty patří do výchovy dětí? 14. Jaký je Váš názor na to, že by měly být tělesné tresty v ČR úplně zakázány?

Dvě výzkumné otázky budeme analyzovat pomocí popisné statistiky (průměru, směrodatné odchylky, minimální a maximální hodnoty). Jsou to tyto otázky – 7. Za co děti trestáte nejčastěji? 10. Jakou formu tělesného trestu používáte nejčastěji?

Dále máme stanoveny dvě hypotézy. První hypotéza předpokládá, že existují rozdíly v používání tělesných trestů u žen a u mužů. Druhá hypotéza předpokládá, že existují rozdíly v používání tělesných trestů u rodičů žijících ve městě a na vesnici. Obě hypotézy budeme ověřovat pomocí Testu dobré shody Chí-kvadrát pro kontingenční tabulku.

5 INTERPRETACE VÝSLEDKŮ VÝZKUMU

Otázka č. 4 – Zadáte-li dítěti úkol, kontrolujete jeho plnění?

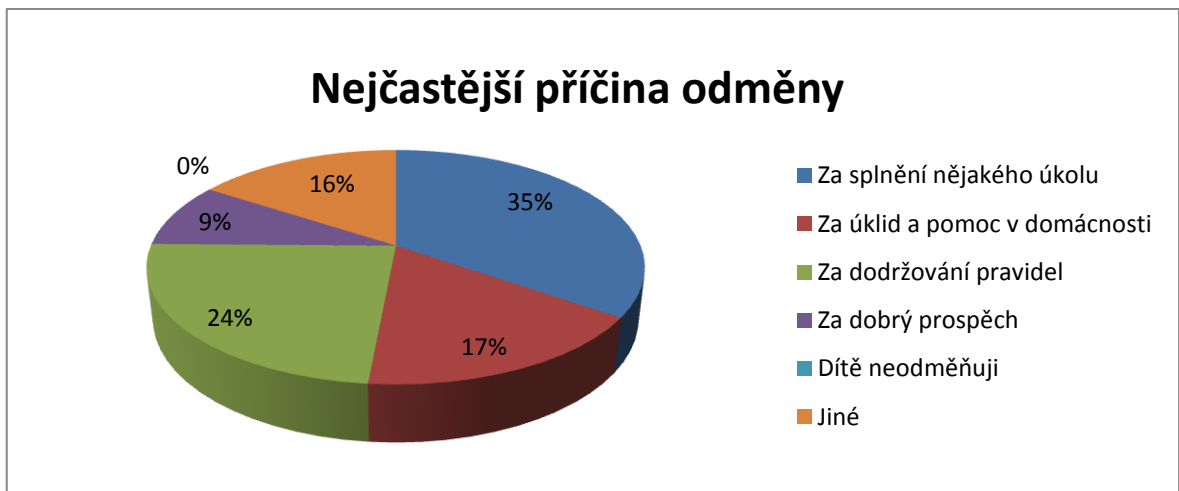
Obrázek 4 – Graf č. 4 – Kontrola plnění úkolů

Nejvíce respondentů 74 (65%) zodpovědělo, že vždy kontroluje splnění zadaného úkolu, 40 (35%) kontroluje splnění zadaného úkolu jen někdy a nikdo nevedl, že nikdy nekontroluje splnění zadaného úkolu.

Výzkumný cíl č. 1 – Jaká je míra kontroly plnění zadaných úkolů?

Splnění zadaných úkolů kontroluje vždy 74 (65%) rodičů. Jen někdy kontroluje 40 (35%) rodičů.

Otázka č. 5 – Za co děti odměňujete nejčastěji?

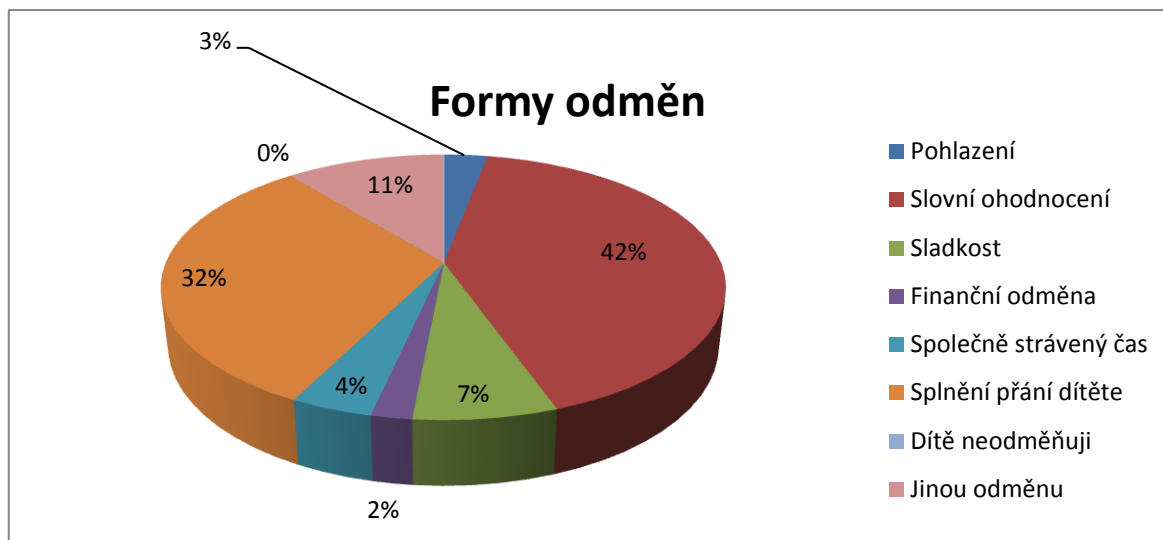

Obrázek 5 – Graf č. 5 – Nejčastější příčina odměny

Nejvíce respondentů 40 (35%) zodpovědělo, že odměňuje nejčastěji své dítě za splnění nějakého úkolu. 27 (24%) odměňuje za dodržování pravidel, 19 (17%) za úklid a pomoc v domácnosti, 18 (16%) respondentů zvolilo vlastní odpověď a 10 (9%) odměňuje za dobrý prospěch ve škole. Nikdo nezodpověděl, že dítě neodměňuje. Výčet jednotlivých odpovědí respondentů:

- Za vše dobré, alespoň slovním pochválením nebo pohlazením.
- Kdykoliv si to zaslouží, pomůže sourozenci nebo např. samo od sebe pomůže s úklidem, nádobím, s odpadky.
- Jen tak pro radost ji dávám několikrát v týdnu.
- Dítě neodměňuji.
- Když to uznám za vhodné.
- Za všechno, co se mu podaří, i když jen poslechne.
- Něco za něco.
- Za zvláštní věci, na které přijde samo, a nejsou mu zadány.
- Neodměňuji za splněné úkoly.
- Splnění úkolu, úklid a pomoc v domácnosti, za jakékoliv drobnosti, za úspěšné naučení říkanky atd.
- Po kroužku, kam dítě dochází. Např. po plavání si může vybrat kokino.
- Za cokoliv pozitivního.
- Za vše kladné, pozitivní, splnění, chování, prospěch, prostě za vše kladné chválím.
- Jak kdy.
- Když je v něčem výjimečné.
- Odměňuji jen zřídka, pokud ano, tak za splnění úkolu (např. psychicky náročné vyšetření u lékaře – odběry krve atd.).
- Odměňuji nahodile.
- Děti jsou šikovné, pořád chválím.

Otázka č. 6 – Jaké odměny preferujete?

Obrázek 6 – Graf č. 6 – Formy odměn

Nejvíce respondentů 48 (42%) preferuje slovní ohodnocení. Dalších 36 (32%) respondentů preferují jako odměnu splnění přání dítěte, 12 (11%) uvedlo svou odpověď, 8 (7%) preferuje sladkost, 5 (4%) společně strávený čas, 3 (3%) pohlazení a 2 (2%) finanční odměnu.

Výčet jednotlivých odpovědí respondentů:

- Nemůžu zvolit jen jednu odpověď.
- Občasná drobná finanční odměna.
- Nejčastěji slovně a pohlazením a někdy za odměnu vyplním jeho přání.
- Odměňuji všemi výše uvedenými způsoby, podle toho, zač odměňuji.
- Sladkost, pohlazení, pochvala.
- Jak kdy a jak za co.
- Podle toho, čeho se to týkápohlazení je samozřejmostí, ne jen jako odměna.
- Slovní ohodnocení a pohlazení.
- Kombinace pochvaly, obejmutí – pohlazení, sladkost.
- Slovně, pohlazení, mazlení, splnění přání, občas sladkost.
- Objetí dítěte, aby vědělo, že mne má a že mám i já radost.
- Obejmutí.

Výzkumný cíl č. 2 – Jaké jsou nejčastější příčiny a formy používání odměn ve výchově dětí?

Nejčastější příčiny použití odměn ve výchově jsou ty, že dítě splnění nějaký úkol (35%) a dodrží pravidla (24%). Nejčastější formy používání odměn ve výchově jsou v podobě slovního ohodnocení (42%) a splnění přání dítěte (32%).

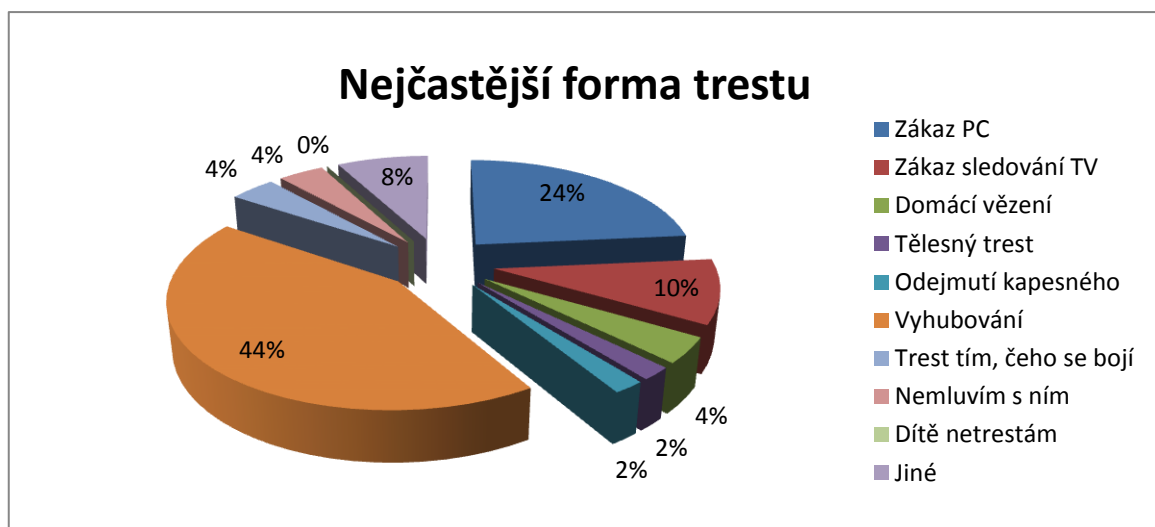
Tabulka 1 – Příčiny trestů

Za co děti trestáte nejčastěji?	Průměr	Směrodatná odchylka	Min - max
Za špatný prospěch	1,74	1,07	1 - 5
Za nevhodné chování	2,84	1	1 - 5
Za lhaní	2,91	1,25	1 - 5
Za porušení pravidel	2,75	0,98	1 - 5
Za nesplnění povinností	2,92	0,92	1 - 5
Za drzost	3,05	1,11	1 - 5
Za poškození věci	2,3	1,13	1 - 5
Za bití, rvačky	2,14	1,21	1 - 5

Otázka č. 7 – Za co děti trestáte nejčastěji?

Nejvíce rodičů trestá své děti za drzost (průměr 3,05), dále za nesplnění povinností (2,92). V menší míře rodiče trestají děti za lhaní (2,91), za nevhodné chování (2,84), za porušení pravidel (2,75), za poškození věci (2,3), za bití, rvačky (2,14) a nejméně trestá za špatný prospěch (1,74).

Otázka č. 8 – Jakou formu trestu používáte nejčastěji?

Obrázek 7 – Graf č. 7 – Nejčastější forma trestu

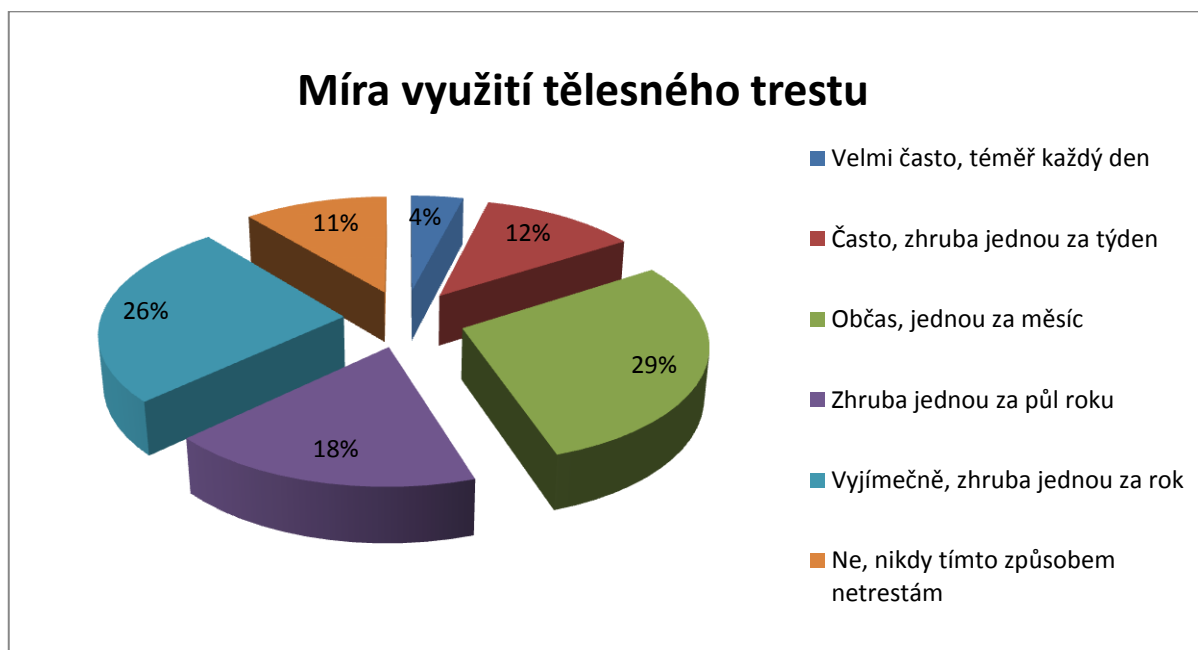
Nejvíce respondentů 50 (44%) zodpovědělo, že nejčastější trestí formou vyhubováním. Zákaz PC uvedlo 27 (24%) respondentů, 11 (10%) zákaz sledování TV, 9 (8%) zvolilo vlastní odpověď, 5 (4%) trestají dítě tím, že s ním po určitou dobu nemluví. Dále 4 (4%) zvolilo trest tím, čeho se bojí, 2 (2%) tělesný trest a taktéž 2 (2%) respondenti odejmutí kapesného. Nikdo nezvolil, že dítě netrestá. Výčet jednotlivých odpovědí respondentů:

- Kombinace zákaz PC a vyhubování a domácí vězení.
- Jak kdy, záleží na situaci. V podstatě kombinace možností.
- Zákaz tabletu a Playstationu.
- Zakáží mu jeho oblíbenou činnost, hraní na bicí.
- Pohlavek a zákaz PC i televize.
- Odejmutí mobilního telefonu a zákaz her na něm.
- Vyhubování a ujasnění si pravidel, která jsou správná.
- Snažím se s dítětem promluvit a vysvětlit mu, proč se mi něco nelíbí a společně se domluvíme na trestu.
- Domluva a vysvětlování, diskuze. Ne vyhubování.

Výzkumný cíl č. 3 – Jaké jsou nejčastější příčiny a formy používání trestů ve výchově dětí?

Nejčastější příčinou, za kterou rodiče použijí trest ve výchově, je drzost (průměr 3,05) a nesplnění povinností dítěte (průměr 2,92). Nejčastější formou potrestání dítěte je vyhubování (44%) a zákaz PC (24%).

Otázka č. 9 – Jak často používáte ve výchově dítěte tělesný trest?

Obrázek 8 – Graf č. 8 – Míra využití tělesného trestu

Nejvíce respondentů 33 (29%) zvolilo, že dítě potrestá tělesným trestem jednou za měsíc. 30 (26%) respondentů zvolilo, že tímto způsobem trestají výjimečně, zhruba jednou za rok, 20 (18%) uvedlo, že zhruba jednou za půl roku, 14 (12%) často, zhruba jednou za týden. Že dítě tímto způsobem nikdy netrestá, zvolilo 13 (11%) dotázaných a 4 (4%) respondenti používají tělesný trest velmi často, téměř každý den.

Tabulka 2 – Nejčastější forma tělesného trestu

Jakou formu tělesného trestu používáte nejčastěji?	Průměr	Směrodatná odchylka	Min - max
Výprask rukou	2,1	1,22	1 - 5
Výprask na zadek	2,49	1,34	1 - 5
Pohlavek	2,11	1,16	1 - 5
Facka	1,67	1,02	1 - 5
Výprask předmětem	1,33	0,78	1 - 5
Stání v koutě	1,36	0,96	1 - 5
Zatřesení dítětem	1,25	0,8	1 - 5
Kliky a dřepy	1,31	0,91	1 - 5
Kroucení ruky	1,11	0,65	1 - 5

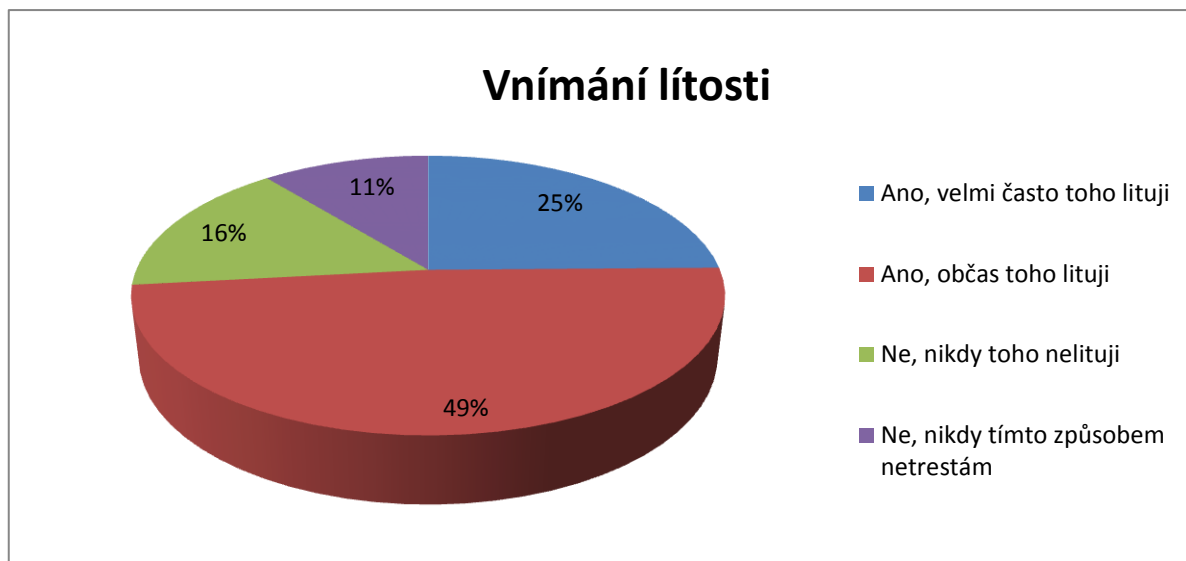
Otázka č. 10 – Jakou formu tělesného trestu používáte nejčastěji?

Nejčastější formou tělesného trestu, který rodiče používají ve výchově, je výprask na zadek (průměr 2,49). Dále často k potrestání používají pohlavek (2,11), výprask rukou (2,1), facku (1,67), stání v koutě (1,36), výprask předmětem (1,33), kliky a dřepy (1,31), zatřesení dítětem (1,25). Nejméně používají rodiče tělesný trest ve formě kroucení ruky (1,11).

Výzkumný cíl č. 4 – Jaká je nejčastější forma tělesného trestu a jaká je míra jeho využití?

Nejčastější forma tělesného trestu, který rodiče používají ve výchově svých dětí, je výprask na zadek (průměr 2,49) a druhou nejčastěji používanou formou je pohlavek (průměr 2,11). Největší míra využití těchto trestů je zhruba jednou za měsíc (29%). Druhou nejčastější mírou tělesných trestů využívají rodiče jen výjimečně, zhruba jednou za rok (26%).

Otázka č. 11 – Potrestáte-li dítě tělesným trestem, litujete toho později?

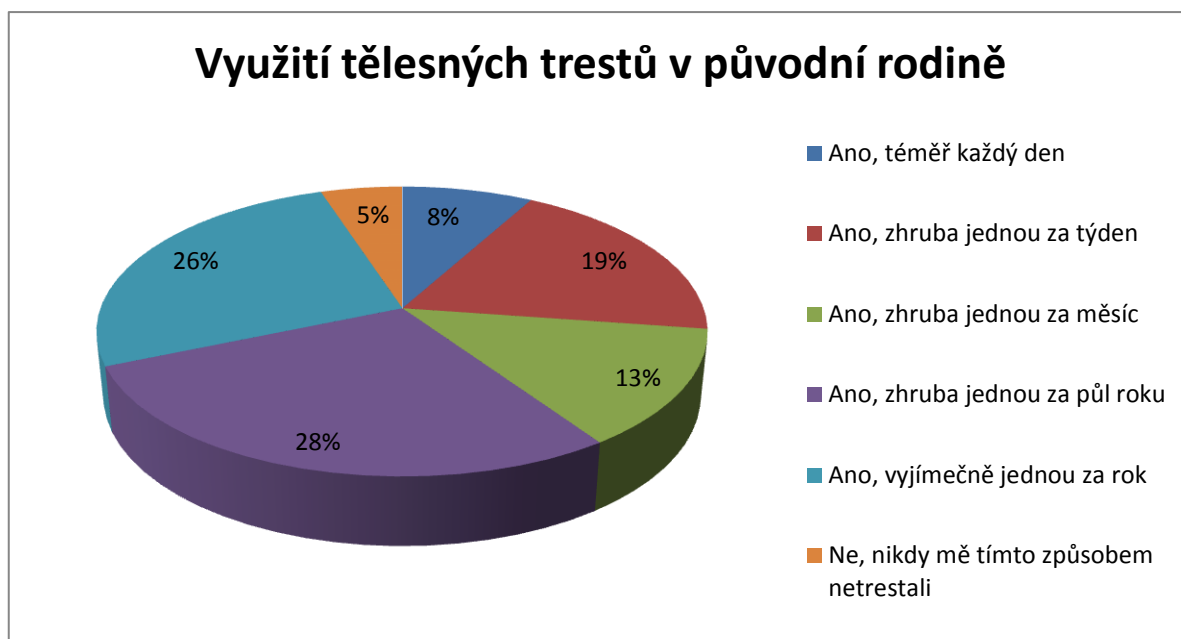
Obrázek 9 – Graf č. 9 – Vnímání lítosti

Nejvíce respondentů 56 (49%) toho občas lituje, 28 (25%) toho velmi často lituje a 18 (16%) toho nikdy nelituje. 12 (11%) uvedlo, že nikdy tímto způsobem dítě netrestá, tudíž nepocítuje žádnou lítost.

Výzkumný cíl č. 5 – Do jaké míry vnímají rodiče lítost po použití tělesného trestu?

Po použití tělesného trestu toho celkem 56 (49%) rodičů občas lituje, 28 (25%) rodičů toho lituje velmi často a 18 (16%) rodičů toho nikdy nelituje, 12 (11%) rodičů tímto způsobem dítě nikdy netrestá.

Otázka č. 12 – Používali Vaši rodiče tělesné tresty ve výchově?

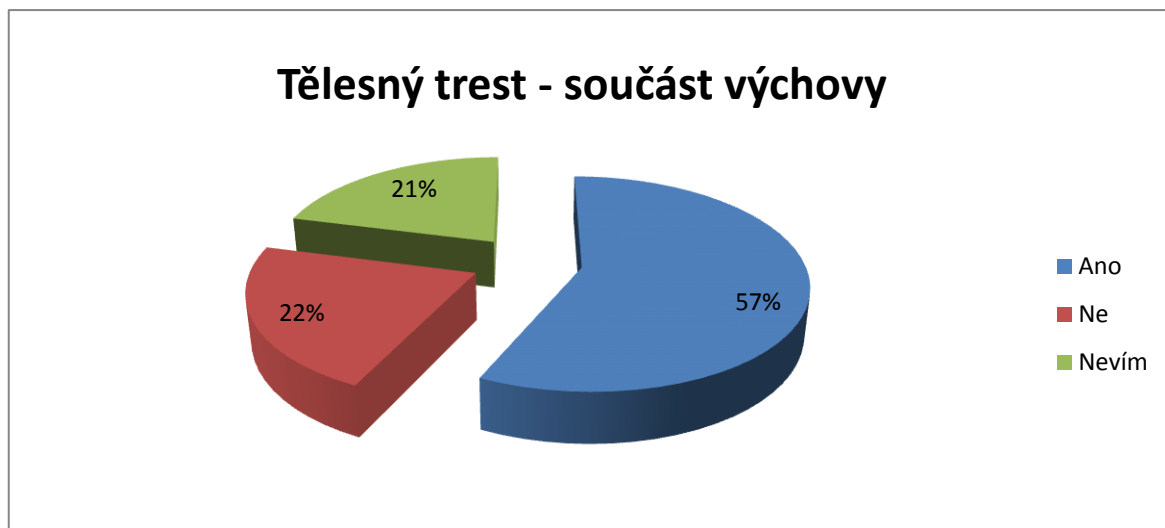
Obrázek 10 – Graf č. 10 – Využití tělesných trestů v původní rodině

Nejvíce respondentů – 32 (28%) uvedlo, že byli potrestáni tělesným trestem zhruba jednou za půl roku, dále 30 (26%) respondentů uvedlo, že bylo potrestáno svými rodiči výjimečně jednou za rok, 22 (19%) respondentů bylo těmto trestům vystaveno zhruba jednou za týden, 15 (13%) respondentů zhruba jednou za měsíc a 9 (8%) respondentů téměř každý den. Jen 6 (5%) respondentů uvedlo, že nebyli nikdy potrestáni svými rodiči tělesným trestem.

Výzkumný cíl č. 6 – Do jaké míry byly uplatňovány tělesné tresty v původní rodině?

Nejvyšší míra uplatňování tělesných trestů v původní rodině, byla zhruba jednou za půl roku (28%). Dále byly uplatňovány výjimečně jednou za rok (26%), zhruba jednou za týden (19%), zhruba jednou za měsíc (13%), téměř každý den (8%).

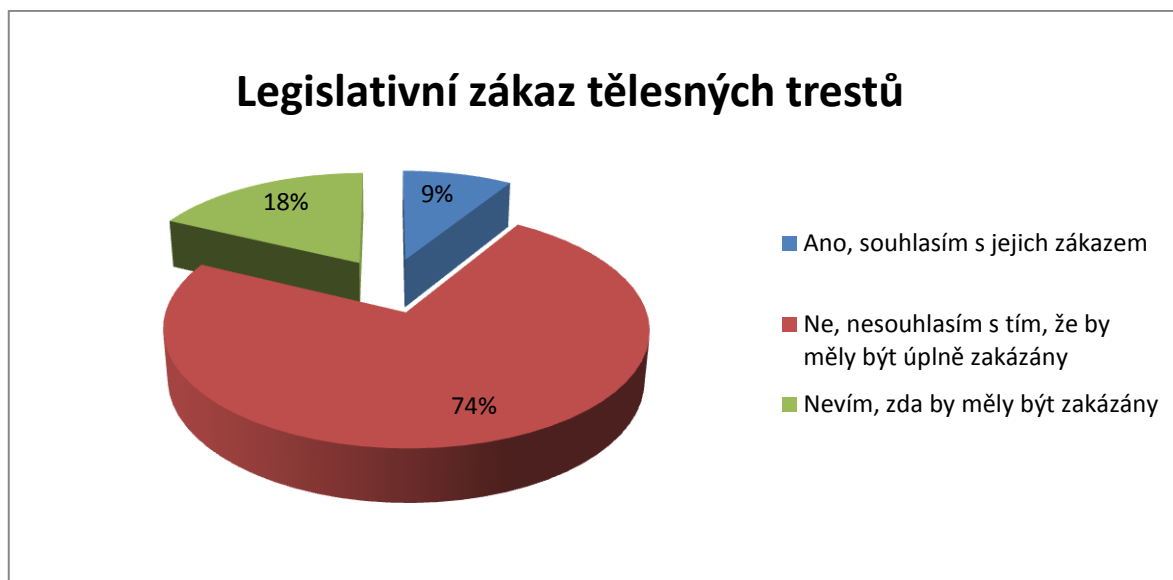
Otázka č. 13 – Myslíte si, že tělesné tresty patří do výchovy dětí?

Obrázek 11 – Graf č. 11 – Tělesný trest – součást výchovy

Nejvíce respondentů 65 (57%) odpovědělo na tuto otázku, že tělesný trest patří do výchovy dětí, 25 (22%) respondentů, že nepatří do výchovy a 24 (21%) respondentů neví, zda patří do výchovy.

Otázka č. 14 – Jaký je Váš názor na to, že by měly být tělesné tresty v ČR úplně zakázány?

Obrázek 12 – Graf č. 12 – Legislativní zákaz tělesných trestů

Nejvíce respondentů 84 (74%) s jejich úplným zákazem nesouhlasí, 20 (18%) respondentů neví, zda by měly být zakázány a 10 (9%) respondentů souhlasí s jejich úplným zákazem.

Výzkumný cíl č. 7 – Jaký je názor na používání tělesných trestů a jejich zákaz prostřednictvím legislativy?

Převážná většina rodičů (57%) si myslí, že tělesný trest by měl být součástí výchovy dětí, dále (22%) rodičů jsou názoru, že by neměl být součástí výchovy, (21%) rodičů neví, zda by měl být součástí výchovy dětí. Většina rodičů (74%) nesouhlasí s tím, že by měly být tělesné tresty legislativně úplně zakázány. Dále rodiče (18%) neví, zda by měly být zakázány. Nejméně rodičů (9%) je toho názoru, že by měly být legislativou úplně zakázány.

Výzkumný cíl č. 8 – Jaký je rozdíl v používání v používání tělesných trestů u žen a u mužů?

H_0 – Muži nevykazují vyšší míru používání tělesných trestů než ženy.

H_A – Muži vykazují vyšší míru používání tělesných trestů než ženy.

Tabulka 3 - Kontingenční tabulka 1

	1 – Každý den Jednou za týden	2 – Jednou za měsíc Jednou za půl roku	3 - Jednou za rok Nikdy	
Muži	2	7	7	16
Ženy	16	46	36	98
	18	53	43	114

Výpočet Testu nezávislosti chí-kvadrátu pro kontingenční tabulku:

$$\chi^2_{0,05}(2) = 5.991 > 0,337$$

Přijímáme nulovou hypotézu = Muži nevykazují vyšší míru používání tělesných trestů než ženy.

Zjištěním tohoto výzkumného cíle je, že není rozdíl v používání tělesných trestů u žen a u mužů.

Výzkumný cíl č. 9 – Je rozdíl v používání tělesných trestů mezi rodiči žijících ve městě a na vesnici?

H_0 – Rodiče žijící na vesnici nevykazují vyšší míru používání tělesných trestů než rodiče žijící ve městě.

H_A – Rodiče žijící na vesnici vykazují vyšší míru používání tělesných trestů než ve městě.

Tabulka 4 – Kontingenční tabulka 2

	1 – Každý den Jednou za týden	2 – Jednou za měsíc Jednou za půl roku	3- Jednou za rok Nikdy	
Město	11	28	23	62
Vesnice	7	25	20	52
	18	53	43	114

Výpočet Testu nezávislosti chí-kvadrát pro kontingenční tabulku:

$$\chi^2_{0,05}(2) = 5,991 > 0,394$$

Přijímáme nulovou hypotézu = Rodiče žijící na vesnici, nevykazují vyšší míru používání tělesných trestů než rodiče žijící ve městě.

Zjištěním tohoto výzkumného cíle je, že není rozdíl v používání tělesných trestů mezi rodiči žijících ve městě a rodiči žijících na vesnici.

5.1 Shrnutí interpretace výsledků výzkumu

V průzkumu jsme zjistili, že převážná většina rodičů vždy kontroluje, zda dítě splní zadaný úkol. Mezi nejčastější příčiny použití odměn ve výchově, patří splnění úkolu a dodržování pravidel. Nejčastěji jsou děti odměňovány ve formě slovního ohodnocení a splněním nějakého přání. Naopak mezi nejčastější příčiny použití trestu ve výchově, patří drzost a nesplnění povinností. Nejvíce jsou děti potrestány vyhubováním nebo zákazem PC.

Nejčastější formy používání tělesného trestu, jsou výprask na zadek a pohlavek. Míra využití tělesných trestů je nejčastěji zhruba jednou za měsíc. Druhé nejčastější využití těchto trestů je výjimečně, jednou za rok.

Dále jsme zjistili, že převážná většina rodičů toho občas lituje, když dítě potrestá tělesným trestem. V původní rodině byla míra využití tělesných trestů zhruba jednou za půl roku.

Nadpoloviční většina rodičů souhlasí s tím, že by měl být tělesný trest součástí výchovy. Pro to, aby tělesné tresty nebyly v ČR úplně zakázány, se vyjádřila převážná část rodičů.

ZÁVĚR

V bakalářské práci jsem se zabývala tématem používání odměn a trestů ve výchově dětí v rodině. Následně byla práce zaměřena na tělesný trest a na to, zda rodiče tělesný trest používají při výchově svých dětí a do jaké míry jej využívají.

Fyzický neboli tělesný trest byl vždy součástí výchovy. V minulosti nabýval mnohdy krutých forem a převládal nad ostatními způsoby výchovy. Postupně prošel změnami a v současnosti se dá říci, že se většinou vyskytuje jen v mírných podobách, nebo se od něj ve výchově upouští úplně. Tělesné tresty jsou hodně diskutovaným tématem dnešních dnů. Na tuto problematiku existují různé názory. Jinak to vidí psychologové a další odborníci, rozdílné názory mají i rodiče. Některé státy dokonce zakázaly jejich používání. V České republice zatím tento zákaz neplatí a podle mého průzkumu, si to rodiče většinou ani nepřejí.

Cílem práce bylo zjistit, jaké formy odměn a trestů rodiče ve výchově svých dětí používají nejčastěji a jaké jsou příčiny jejich využití. Hlavní cílem práce bylo zjistit, zda rodiče používají ve výchově tělesný trest, v jaké formě a do jaké míry jej využívají. Nejčastěji rodiče odměňují své děti v podobě slovního ohodnocení a také tím, že jim splní jejich přání. Odměňují děti nejvíce za to, že splní nějaký úkol a dodržují pravidla. Naopak nejčastější příčinou potrestání je to, že jsou děti drzé a neplní své povinnosti. Děti jsou nejvíce trestány tím, že jim rodiče vyhubují, zakáží počítač. Nejvíce používanou formou tělesného trestu ve výchově dětí, je výprask na zadek, druhou nejpoužívanější formou je pohlavek. Největší část rodičů uvedla, že používá tělesný trest zhruba jednou za měsíc, přibližně stejná část rodičů uvedla, že tento způsob potrestání používá výjimečně jednou za rok. Z toho vyplývá, že tělesný trest má stále své místo ve výchově dětí. V některých rodinách je využíván poměrně často, v jiných naštěstí jen výjimečně.

Existují různé typy výchovy. Tělesný trest je především uplatňovaný v autoritativní výchově, kdy si tak rodič chce upevnit své postavení. Tento typ trestu není vhodným výchovným prostředkem. Zanechává za sebou fyzické i psychické následky a ve většině z případů, ani neřeší vzniklý problém. Na druhé straně, je trendem dnešní doby hodně benevolentní způsob výchovy, kdy rodiče nevymezí dítěti žádné hranice. Takové děti mají problém se sebovládním, chybí jim disciplína a odpovědnost. Tak jak není vhodné ve výchově používat příliš mnoho zákazů a příkazů, není vhodná ani nadměra volnosti. Především rodiče jsou zodpovědní za to, k čemu je dítě vedeno a směřováno.

Nejlepší forma výchovy je výchova s pevně stanovenými pravidly, s převahou odměn a především dobrým vzorem chování, který pro děti představují především jejich rodiče.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- ČÁP, Jan, 1996. Rozvíjení osobnosti a způsob výchovy. Praha: ISV nakladatelství. ISBN80-85866-15-3.
- ČSU VE ZLÍNĚ. Věkové složení a pohyb obyvatel Zlínského kraje, jeho okresů a správních obvodů obcí s rozšířenou působností – 2013.
<http://www.czso.cz/csu/czso/vekove-slozeni-a-pohyb-obyvatelstva-zlinskeho-kraje-jeho-okresu-a-spravnich-obvodu-obci-srozsirenou-pusobnosti-2013>[online].
© 2014 [cit. 2015-04-20]. Dostupné
z <https://www.czso.cz/documents/10180/20548523/1300581401.pdf/66fa43e7-a48d-43e9-9000-a49d98fd41d?version=1.0>
- JŮVA, Vladimír, 1997. Úvod do pedagogiky. Brno: Paido. ISBN 80-85931-39-7.
- KOPŘIVA, Pavel, 2007. Respektovat a být respektován. Kroměříž: Spirála. ISBN 80-901873-7-4.
- LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ, 2006. Vývojová psychologie 2., aktualizované vydání. Praha: Grada publishing. ISBN 80-247-1284-9.
- LOVASOVÁ, Lenka a Kateřina SCHMIDOVÁ, 2006. Tělesné tresty. Praha: vzdělávací institut ochrany dětí. ISBN 80-86991-75-X.
- MATĚJČEK, Zdeněk, 2000. Po dobrém nebo po zlém? Praha: Portál. ISBN 80-7178-486-9.
- MATOUŠEK, Oldřich, 2003 Rodina jako instituce a vztahová síť. Praha: Sociologické nakladatelství. ISBN 80-86429-19-9.
- MERTIN, Václav a Ilona GILLERNOVÁ, 2010. Psychologie pro učitelky mateřské školy. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-627-8.
- ROGGE , Jan-Uwe, 2000. Děti potřebují hranice. Praha: Portál. ISBN 80-7178-418-4.
- VÁGNEROVÁ, Marie, 2004. Základy Psychologie. Praha: nakladatelství Karolinum. ISBN 80-246-0841-3.
- VANIČKOVÁ, Eva, 2004. Tělesné tresty dětí: definice-popis-následky. Praha: Grada publishing. ISBN 80-247-0814-0.
- VANIČKOVÁ, E., Z. HADJ-MOUSSOVÁ a H. PROVAZNÍKOVÁ, 1995. Násilí v rodině. Praha: Karolinum. ISBN 382-154-95.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

Např. Například.

Atd. A tak dál.

PC Personal Computer.

SEZNAM OBRÁZKŮ

OBRÁZEK 1 – GRAF Č. 1 - POHLAVÍ	25
OBRÁZEK 2 – GRAF Č. 2 - BYDLIŠTĚ	26
OBRÁZEK 3 – GRAF Č. 3 – NEJVYŠŠÍ DOSAŽENÉ VZDĚLÁNÍ	26
OBRÁZEK 4 – GRAF Č. 4 – KONTROLA PLNĚNÍ ÚKOLŮ	28
OBRÁZEK 5 – GRAF Č. 5 – NEJČASTĚJŠÍ PŘÍČINA ODMĚNY	28
OBRÁZEK 6 – GRAF Č. 6 – FORMY ODMĚN	30
OBRÁZEK 7 – GRAF Č. 7 – NEJČASTĚJŠÍ FORMA TRESTU	32
OBRÁZEK 8 – GRAF Č. 8 – MÍRA VYUŽITÍ TĚLESNÉHO TRESTU	33
OBRÁZEK 9 – GRAF Č. 9 – VNÍMÁNÍ LÍTOSTI	35
OBRÁZEK 10 – GRAF Č. 10 – VYUŽITÍ TĚLESNÝCH TRESTŮ V PŮVODNÍ RODINĚ	36
OBRÁZEK 11 – GRAF Č. 11 – TĚLESNÝ TREST – SOUČÁST VÝCHOVY	37
OBRÁZEK 12 – GRAF Č. 12 – LEGISLATIVNÍ ZÁKAZ TĚLESNÝCH TRESTŮ	37

SEZNAM TABULEK

TABULKA 1 – PŘÍČINY TRESTŮ	31
TABULKA 2 – NEJČASTĚJŠÍ FORMA TĚLESNÉHO TRESTU	34
TABULKA 3 - KONTINGENČNÍ TABULKA 1	38
TABULKA 4 – KONTINGENČNÍ TABULKA 2	39

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha - Dotazník

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Dobrý den,

Jmenuji se Lenka Menšíková, jsem studentka třetího ročníku studijního oboru Sociální pedagogika. Obracím se na Vás s žádostí o vyplnění mého dotazníku, který poslouží jako podklad pro Bakalářskou práci na téma „Tělesné tresty dětí v rodině“. Cílem této práce je zjistit, zda rodiče používají ve výchově mírných forem tělesných trestů. Dotazník je určen pro rodiče, kteří vychovávají děti od 3 do 15 let věku. V otázkách, kde odpověď znázorňuje škálu, označte příslušný stupeň odpovídající Vaší odpovědi. Dotazník je zcela anonymní. Děkuji za spolupráci.

1. Jste?

- a. Muž
- b. Žena

2. Bydlíte?

- a. Ve městě
- b. Na vesnici

3. Jaké je Vaše dosažené vzdělání?

- a. Základní škola
- b. Učební obor bez maturity
- c. Učební obor s maturitou
- d. Střední škola s maturitou
- e. Vysokoškolské vzdělání

4. Zadáte-li dítěti úkol, kontrolujete jeho plnění?

- a. Vždy
- b. Jen někdy
- c. Nikdy

5. Za co děti odměňujete nejčastěji? (Jedna odpověď)

- a. Za splnění nějakého úkolu
- b. Za úklid a pomoc v domácnosti
- c. Za dodržování pravidel
- d. Za dobrý prospěch ve škole

- e. Dítě neodměňuji
- f. Jiné (napíšte)

6. Jaké odměny preferujete? (jedna odpověď)

- a. Pohlazení
- b. Slovní ohodnocení
- c. Sladkost
- d. Finanční odměnu
- e. Společně strávený čas
- f. Splnění přání dítěte
- g. Dítě neodměňuji
- h. Jinou odměnu (napíšte)

7. Za co děti trestáte nejčastěji? (Zakroužkujte určitý stupeň)

	Nikdy				Velmi často
Za špatný školní prospěch	1	2	3	4	5
Za nevhodné chování	1	2	3	4	5
Za lhaní	1	2	3	4	5
Za porušení pravidel	1	2	3	4	5
Za nesplnění povinnosti	1	2	3	4	5
Za drzost	1	2	3	4	5
Za poškození věci	1	2	3	4	5
Za bití, rvačky	1	2	3	4	5

8. Jakou formu trestu používáte nejčastěji? (jedna odpověď)

- a. Zákaz PC
- b. Zákaz sledování TV
- c. Domácí vězení
- d. Tělesný trest
- e. Odejmutí kapesného
- f. Vyhubování

- g. Trest tím, čeho se bojí
- h. Po určitou dobu s ním nemluvím
- i. Dítě netrestám
- j. Jiné (napište)

9. Jak často používáte ve výchově dítěte tělesný trest?

- a. Velmi často, téměř každý den
- b. Často, zhruba jednou za týden
- c. Občas, jednou za měsíc
- d. Zhruba jednou za půl roku
- e. Výjimečně, zhruba jednou za rok
- f. Ne, nikdy tímto způsobem dítě (děti) netrestám

10. Jakou formu tělesného trestu používáte nejčastěji? (Zakroužkujte určitý stupeň)

	Nikdy				Velmi často
Výprask rukou	1	2	3	4	5
Výprask na zadek	1	2	3	4	5
Pohlavek	1	2	3	4	5
Facka	1	2	3	4	5
Výprask předmětem	1	2	3	4	5
Stání v koutě	1	2	3	4	5
Zatřesení dítětem	1	2	3	4	5
Kliky a dřepy	1	2	3	4	5
Kroucení ruky	1	2	3	4	5

11. Potrestáte-li dítě tělesným trestem, litujete toho později?

- a. Ano, velmi často toho lituji
- b. Ano, občas toho lituji
- c. Ne, nikdy toho nelituji
- d. Ne, nikdy tímto způsobem dítě (děti) netrestám

12. Používali Vaši rodiče tělesné tresty ve výchově?

- a. Ano, téměř každý den
- b. Ano, zhruba jednou za týden
- c. Ano, zhruba jednou za měsíc
- d. Ano, zhruba jednou za půl roku
- e. Ano, výjimečně, jednou do roka
- f. Ne, nikdy mě tímto způsobem netrestali

13. Myslíte si, že tělesné tresty patří do výchovy dětí?

- a. Ano
- b. Ne
- c. Nevím

14. Jaký je Váš názor na to, že by měly být tělesné tresty v ČR úplně zakázány?

- a. Ano, souhlasím s jejich zákazem
- b. Ne, nesouhlasím s tím, že by měly být úplně zakázány
- c. Nevím, zda by měly být zakázány

